

„Велика Хартія Епохи Знань“

як дорожня карта встановлення світового панування

Олексій Картунов

УДК 327.2 (73)

**„Велика Хартія Епохи Знань“
як дорожня карта
встановлення світового панування**

Олексій Картунов,

доктор політичних наук, професор,

завідувач кафедри суспільних наук

Університету економіки та права „КРОК“

Стаття присвячена дослідженню витоків та сутності інформаційного імперіалізму. Проаналізовано зміст, характер та спрямування „Великої Хартії Епохи Знань“, яка стала дорожньою картою для встановлення світового панування США.

Ключові слова: США, зовнішня політика, імперські амбіції, військові бази, інформаційний імперіалізм, „Велика Хартія Епохи Знань“, світове панування.

The article is devoted to the research of the beginning and essence of information imperialism. The content, character and directivity of „A Magna Carta for the Knowledge Age” which became the road map for the U.S. world domination gains were analysed.

Key words: USA, foreign policy, imperialistic ambitions, military bases, information imperialism, „A Magna Carta for the Knowledge Age”, world domination.

Статья посвящена исследованию истоков и сущности информационного империализма. Проанализировано содержание, характер и направленность „Великой Хартии Эпохи Знаний”, которая стала дорожной картой для установления мирового господства США.

Ключевые слова: США, внешняя политика, имперские амбиции, военные базы, информационный империализм, „Великая Хартия Эпохи Знаний”, мировое господство.

Однією з провідних і дедалі міцніючих тенденцій світового розвитку кінця ХХ – початку ХХІ століть, на наш погляд, стало бурхливе зростання імперських амбіцій США. Скориставшись досягненнями науково-технічної та інформаційної революції, а також дезінтеграцією СРСР і зникненням біполярного світу, правлячий клас Сполучених Штатів взяв курс на створення надпотужної імперії з погано прихованими претензіями на одноосібне світове панування. Основними засобами досягнення цієї підступної і небезпечної мети стало накопичення і вдосконалення, з одного боку, збройних сил, а з іншого – інформаційно-комунікаційних технологій.

Свідченням шаленого нарощування „збройних м’язів” США є бурхливе зростання їх військових витрат. Досить вказати, що за період з 1998 по 2008 рр. вони зросли з 350 до понад 650 мільярдів доларів на рік [1]. При цьому значна їх частина пішла на утримання своїх зарубіжних військових баз, що є підтвердженням американських імперських амбіцій. Про їх масштаби і характер красномовно говорить кількість та географія розташування цих баз. За офіційними даними в 2010 р. США утримували більше 1000 (тисячі!) своїх військових баз (що становить приблизно 95% всіх іноземних баз у світі), розташованих у 135 (!) країнах. На цих зарубіжних базах перебуває близько 500 тисяч (півмільйона!) американських вояків. До цього слід також додати ще й 13 (тринадцять!) американських військових флотилій, побудованих навколо авіаносців, які курсують в багатьох морях і океанах світу.

Наведемо кілька цікавих і важливих думок американських дослідників щодо стратегії та справжніх цілей сучасного американського імперіалізму. „Колись у минулому, – зазначає Чалмерс Джонсон, – поширення імперіалізму можна було прослідкувати за підрахунками колоній тієї чи іншої держави. Американська версія колонії – військова база. Вивчаючи

Олексій Картунов

зміни в географії нових військових баз, можна багато чого зрозуміти про нову імперію та мілітаризм, який зростає разом з нею” (виділено в оригіналі – О. К.). А секрет „географії нових військових баз” розкривається в його ж слушному твердженні про те, що „територія їх розташування покриває основні запаси нафти на планеті” (курсив наш – О. К.) [1]. До цього можна лише додати, що зазначені бази розташовані також в надзвичайно вигідних і важливих (з геополітичної та геостратегічної точок зору) для США регіонах.

За свідченням бригадного генерала морської піхоти Мартіна Робсона, зарубіжні військові бази конче потрібні для забезпечення „глобальної присутності”, яка дає можливість „отримати гегемонію над будь якою країною, яка ще не перебуває у Америки під каблуком” та призначаються „для ведення превентивних війн” (курсив наш – О. К.) [1]. Варто також навести і висновок відомого американського дослідника Ендрю Бацевіча про те, що цілі американського імперіалізму полягають у „встановленні контролю США над усім світом” [3].

Звичайно офіційна пропаганда Пентагону та й деякі дослідники докладають чимало зусиль для того, щоб якщо вже не заперечити, то хоча б приховати справжній характер імперських намірів США. Наприклад, один з них, зокрема Макс Бут, намагається довести, що „американський імперіалізм був найбільшою доброю силою в світі впродовж минулого століття” (курсив наш – О. К.) [5]. Отже виходить, що США – це ніщо інше, як „імперія добра”. Зрозуміло, що при цьому М. Бут не згадує про знищення цієї „імперією добра” кільканадцять мільйонів американських індіанців, близько мільйона філіппінців, двох мільйонів в’єтнамців, близько мільйона камбоджійців, сотень тисяч іракців і афганців та багатьох мільйонів представників інших народів. Водночас американські ЗМІ настирливо намагались зображувати деякі країни то „імперією зла”, то „віссю зла” тощо.

Отже, для встановлення світового панування США активно використовують не лише свої зарубіжні військові бази та найновітнішу смертоносну зброю, а й найсучасніші ЗМІ, зокрема Інтернет. Недарма впродовж останніх років у науковій літературі з’явилися такі поняття, як: „інформаційний імперіалізм” (information imperialism), „мережевий імперіалізм” (network imperialism), „цифровий імперіалізм” (digital imperialism) та „медіа-імперіалізм” (media-imperialism), які чітко і однозначно пов’язуються із зовнішньою політикою США. Для цього є достатньо підстав. По-перше, правлячий клас США вже тривалий час займається створенням імперії в Інтернеті (empire-making on the Web). По-друге, інформаційний імперіалізм давно вже став серцевиною зовнішньої політики (core of foreign affairs) США. По-третє, американський імперіалізм перманентно вдається до інформаційних війн, які передують та супроводжують збройні агресії та/чи брудні війни США, як це було у В’єтнамі, Іраку, Югославії, Афганістані, Лівії та в багатьох інших

країнах. Стисло говорячи, інформаційний та військовий імперіалізм стали своєрідними „сіамськими близнюками”, яких США активно використовують для задоволення своїх імперських амбіцій.

До речі, за свідченням всесвітньовідомого американського дослідника Майкла Паренті, саме в часи брудної агресивної війни у В'єтнамі США розробили „далекоглядну загарбницьку модель” [2, с. 237], яка передбачала одночасне використання конвенційної та інформаційної зброї. Однак, тоді ця жорстока і підступна „модель” не спрацювала: США зазнали ганебної поразки. Але, тим не менш, робота щодо її вдосконалення продовжувалась...

Аналіз витоків і сутності американського інформаційного імперіалізму, на наш погляд, варто розпочати з ознайомлення з документом під назвою „Кіберпростір та американська мрія: Велика Хартія Епохи Знань” [6].

Цікавим і показовим є те, що, в західній науковій літературі при згадці про цей документ, як правило, „губиться” перша частина його назви, тобто „Кіберпростір та американська мрія...” (Cyberspace and the American Dream...), внаслідок чого, він більше відомий під другою частиною своєї назви, а саме як „Велика Хартія Епохи Знань” („A Magna Carta for the Knowledge Age”). Деяко дивним видається й те, що у відповідних вітчизняних та російських публікаціях, наскільки нам відомо, немає згадок, не говорячи вже про спеціальні дослідження, про вищезгаданий документ ні з повною, ні зі скороченою його назвами. А дарма, адже даний документ, зокрема його основні концептуальні положення та заходи щодо їх втілення в життя, на наше переконання, становлять неабиякий теоретичний і практичний інтерес, особливо в контексті розуміння й викриття зростаючих імперських амбіцій США та міцніючої тенденції їх (США) намагання встановити віртуальне і реальне світове панування.

Можна припускати, що теоретичні засади американської „Великої Хартії Епохи Знань” почали розроблятися в надрах численних „мозкових центрів” США ще наприкінці 80-х – початку 90-х років. Ті часи, як відомо, характеризувались піднесенням останньої інформаційної революції, зокрема бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та зародженням і формуванням Інтернету. Є також чимало підстав вважати, що основні ідеї американської „Хартії” та шляхи, методи і засоби їх реалізації вперше пройшли апробацію в часи інформаційно-військової агресії США й деяких країн-членів НАТО проти Югославії з метою її розчленування, а також були використані проти СРСР з метою дестабілізації ситуації в країні та її наступної дезінтеграції. Все це, зокрема інформаційна революція, поява Інтернету та дезінтеграція і зникнення СРСР, а разом з ним і біполярного світу, про що вже згадувалось, були розцінені правлячими колами США як початок нової ери, яка відкривала перед ними майже необмежені можливості для встановлення світового панування.

Олексій Картунов

Але правлячому класові Сполучених Штатів був потрібен єдиний головний „мозковий” центр, який би зібрав до купи різного роду ідеї та накопичений на той час досвід, узагальнив їх та розробив цілісну науково обґрунтовану стратегію і тактику використання досягнень інформаційної революції не лише на теренах США і не тільки в рамках вже існуючої офіційної національної, тобто державної політики та вже розроблених офіційних міжнародних програм, а й інша, окрема, спеціальна і до того ж нібито *неофіційна* програма для просування і забезпечення американських інтересів в усіх куточках планети. В цілях маскування справжнього замовника і справжньої мети розробки цієї стратегії і тактики була висунута ідея надання новоствореному центру статусу „незалежної” „неприбуткової” інституції, присвоєння їй нейтральної і привабливої назви, залучення до її засновників та співробітників відомих науковців, журналістів і бізнесменів та фінансування з недержавних джерел.

1993 року, після тривалих дискусій, такий центр нарешті було створено у Вашингтоні під благозвучною назвою „Фундація прогресу та свободи” (The Progress & Freedom Foundation). Її головою став Джордж Ківорт (George Keyworth), який у 80-х роках був радником президента США з питань науки, а також одним з керівників потужної корпорації „Hewlett Packard”. Офіційно статус „Фундації прогресу та свободи” визначався як „ринково-орієнтований мозковий центр (a market-oriented think tank), який досліджує цифрову революцію та її вплив на публічну політику”. А „її місія полягає в тому, щоб просвіщати політичних діячів, лідерів суспільної думки та громадськість в питаннях, пов’язаних з технологічними змінами, що базуються на філософії обмеженого врядування, вільних ринків та індивідуального суверенітету”. В статутних документах зазначалось, що „дослідницька діяльність „Фундації прогресу та свободи” поєднує академічну аналітику з практичним розумінням того, як робиться публічна політика”. Вказувалось також, що її членами і прихильниками є „провідні експерти у своїх галузях”, які, до того ж, „досягли видатної кар’єри в уряді, бізнесі, науці та публічній політиці”. Ну і, звісно, робився наголос на тому, що дослідження цього „мозкового центру” є „незалежними, науковими та неупередженими” (substantive, scholarly and unbiased). Привертає увагу також і наступне твердження: „Ми віримо в те, що технологічна зміна, що втілюється в цифровій революції, створила величезні можливості для впровадження індивідуальної свободи, а також для створення багатства та високих життєвих стандартів” [10]. Щоправда, при цьому не вказувалось, для кого саме передбачалось створення того багатства та високих життєвих стандартів...

І саме в надрах цього центру було розроблено остаточний варіант вже згаданого документу під назвою „Кіберпростір та американська мрія: Велика Хартія Епохи Знань”, текст якої було опубліковано 1994 р.

Тут необхідно зазначити, що майже за рік до оприлюднення цієї Хартії Адміністрацією Президента США було підготовлено і передано

до Конгресу документ під назвою „Національна інформаційна структура США” [7]. Даний документ розглядався як доволі струнка система засобів і заходів щодо формування інформаційного суспільства в межах цієї країни. Однак вже через рік, тобто 1994 р., цей документ було трансформовано в геополітичну програму під назвою „Глобальна інформаційна інфраструктура” [8]. Її мета полягала у втягненні в орбіту національних інтересів США всіх країн світу та в розробці правил „нового світового порядку” американського зразку, побудованого на найновітніших інформаційно-комунікаційних технологіях. Принагідно зазначимо, що вже на початку ХХІ ст. США вдалось залучити до цієї програми понад півсотні держав. Координатором цієї програми виступає Міждержавна Комісія зі штаб-квартирою, розташованою в приміщенні Інституту стратегічних досліджень США у Вашингтоні (аналог Інституту стратегічних досліджень при Президентові України в Києві – О. К.), а основним фінансовим спонсором є Світовий Банк.

Окрім того, 1994 р. було опубліковано і т.зв. „Звіт групи Мартіна Бангемана” під назвою „Європа та Всесвітнє Інформаційне Суспільство” [4], який вважається маніфестом та програмою спільних дій країн-членів ЄС, спрямованих на формування інформаційного суспільства та подолання породжуваних ним проблем в усіх сферах суспільного життя, зокрема в політичній.

Таким чином, на час опублікування „Великої Хартії Епохи Знань” вже існувало щонайменше два документи (американський та європейський), які мали регулювати процеси формування глобального інформаційного суспільства та пов’язані з цим проблеми. Однак, обидва вони носили *офіційний характер*, що, як вже відзначалось, не зовсім влаштовувало правлячий клас США. Йому потрібна була програма дій, яка б походила нібито від зовні неофіційних, незалежних, т.зв. „недержавних організацій” (Non-Government Organizations), насправді повністю підконтрольних певним державним установам. В такій програмі можна було б формулювати справжню мету і цілі США більш відверто, а в разі виникнення якихось колізій з їх пропагандою та/чи реалізацією заперечувати свою причетність до неї. На наше переконання, саме такою програмою мала стати і стала американська „Велика Хартія Епохи Знань”.

Привертає увагу те, що в Преамбулі зазначеної Хартії цей документ характеризується як „спільна мудрість та інновація багатьох десятків людей”. Однак, при цьому згадуються прізвища лише чотирьох її членів-засновників, зокрема Естер Дайсон, Джорджа Жілдера, вже згаданого Джорджа Ківорта та добре відомого американського дослідника Елвіна Тоффлера.

Показово, що всі фінансові витрати, пов’язані з розробкою і активною пропагандою цього документу, здійснював колишній лідер республіканської меншості в палаті представників конгресу США та її

спікер, а нещодавно один з кандидатів-невдах на посаду американського президента, вкрай консервативно налаштований Ньют Гінгрич.

Не важко помітити, що назва, а, на наш погляд, і значною мірою дух цього американського документу „запозичені” з *англійської* „Великої хартії вольностей” (Magna Charta Libertatum). Остання, як відомо, була підписана англійським королем Іоанном Безземельним 1215 р. і пізніше стала одним із засадничих конституційних актів Англії. Виходячи з цього та з метою уникнути плутанини, пропонується документ „Кіберпростір та Американська мрія: Велика Хартія Епохи Знань” в подальшому називати *американська* „Велика Хартія Епохи Знань”.

Починається документ з тверджень, що світ вступає в епоху знань, але ця епоха не наступить доти, доки революція знань не призведе до „технологічного і економічного зростання” та до „соціального і політичного домінування.” У ньому також зазначалось, що під впливом революції знань відбувається процес формування „Глобального Кіберпростору” (Global Cyberspase) з його ніким і нічим не обмеженими „електронними рубежами знання” („Electronic Frontiers of Knowledge”). Глобальний Кіберпростір, уточнювалось в документі, „це Земля знань і використання цієї Землі може стати справжнім і найвищим викликом та випробуванням для цивілізації”. І мовляв, у той час як людство відкриватиме і використовуватиме „електронні рубежі знань” перед ним знов поставатимуть надзвичайно важливі питання „самоорганізації для спільного добра”. „Значення свободи, структура самоврядування, визначення власності, характер суперництва, умови для співпраці, сенс спільноти та характер прогресу все це має бути переосмислено і заново визначено для епохи знань – так само, як вони були заново визначені для нової індустріальної епохи приблизно 250 років тому”, – наголошується в документі. І тут же нагадується про те, що саме в індустріальну епоху склалась і сформувалась „Американська мрія” та „Американська ідея”, а також стверджується, що революція знань „вимагає” від американців „оновити Американську мрію та Американську ідею”. Події, що сьогодні відбуваються в Глобальному Кіберпросторі, мовляв, закликають американців усвідомлювати дух інновацій, який примушував давніх мореплавців відкривати світ, покоління піонерів підкоряти американський континент, а зовсім недавно надихали першу людину на дослідження космічного простору тощо.

А далі наголос робиться на тому, що Глобальний Кіберпростір – це нібито „останній американський рубіж” і що саме США, і ніхто інший, вступають на нову територію, де поки що не існує ані правил, ані законів, так само, як їх не було на американському континенті в XVII чи у XVIII століттях. І, мовляв, завдання США полягають в тому, щоб „усунути правила і закони індустріального суспільства”, після чого почнеться процес творення „нової цивілізації”. За твердженням авторів американської „Великої Хартії Епохи Знань”, надійшов час „прийняти нові виклики, захопитись за майбутнє і зробити кидок уперед”. Основна мета цього

американського „кидка”, принаймні на словах її авторів, спонсорів і пропагандистів, полягає в поширенні в Глобальному Кіберпросторі ідей „індивідуальної свободи” та „демократії”, зрозуміло у виключно американському їх тлумаченні.

Зазначений документ, на наш погляд, вимагає деяких коментарів. По-перше, варто ще раз нагадати, що назва цього американського документу „запозичена” з назви англійської „Великої Хартії Вольностей” (Magna Charta Libertatum) 1215 р.

По-друге, порівняльний аналіз двох згаданих „Хартій” засвідчує спільність щодо сутності, спрямованості та духу їх основних положень. Загальноновизнано, зокрема, що англійська „Велика Хартія Вольностей” гарантувала дотримання певних прав і привілеїв виключно для тогочасного правлячого класу та представників заможних прошарків, зокрема баронів, купців, церковних діячів тощо. Про права, не говорячи вже про привілеї, пересічних англійців практично не йшлося. Теж саме стосується і американської „Великої Хартії Епохи Знань”. З цього приводу досить чітко і однозначно висловився німецький дослідник Г. Кубічек: „Велика хартія вольностей” проголосила свободу не для кожного англійця, а для аристократичної еліти. Нова Велика Хартія (американська „Велика Хартія Епохи Знань” – О.К.) так само відкриває можливість нових свобод не всім американцям, а лише медійній та комп’ютерній індустрії” [9]. Отже, свобода навіть „не всім американцям” (!), а що ж тоді вже говорити про народи Азії, Африки та Латинської Америки...

По-третє, між зазначеними Хартіями є і суттєва відмінність. Як відомо, сфера впливу „Великої Хартії Вольностей” обмежувалась лише територією Англії, натомість сфера впливу американської „Великої Хартії Епохи Знань”, за задумом її авторів, спонсорів та пропагандистів, має поширюватись на Глобальний Кіберпростір, тобто на весь світ, самочинно оголошений „зоною національних інтересів США”.

По-четверте, доречним буде ще раз нагадати, якими саме засобами і методами т.зв. „WASP” (білі американці, саксонці, протестанти – О.К.) з усієї Західної Європи „приблизно 250 років тому” „заново визначали норми і закони для нової *індустріальної епохи*”, як вони втілювали в життя „Американську мрію” та формували „Американську ідею” на Північноамериканському континенті. Вже тоді, в індустріальну епоху, гаслом „американських піонерів” стали „індивідуальна свобода” та „демократія”. Щоправда, зняряддя просування цих привабливих ідей тоді були іншими, відповідними тій індустріальній епосі, а саме: кольт, вінчестер та гармата. Щодо методів, то основним з них став звичайний терор і геноцид щодо корінних мешканців. За даними багатьох джерел, у тому числі й американських, „носії ідей свободи і демократії” тоді винищили мільйони індіанців, захопивши їхні споконвічні землі та привласнивши численні табуни коней і стада бізонів. Факт геноциду

американських колонізаторів проти індіанців був вимушений визнати навіть Папа Римський Бенедикт XVI. Сьогодні правлячий клас США, але вже як „світоч свободи і демократії”, заявляє, що революція знань та *епоха знань* нібито „вимагає” від американців „оновити Американську мрію та Американську ідею”. Але, на відміну від часів індустріальної епохи, тепер вже не на регіональному та/чи континентальному, а на глобальному рівні та за допомогою не якихось там жалюгідних малоефективних кольтів, вінчестерів чи гармат, а із застосуванням найсучаснішої військової зброї та найновітніших інформаційно-комунікаційних технологій, найвитонченіших методів маніпуляції свідомістю, зокрема спекуляцій на поняттях „свобода” та „демократія”.

По-п’яте, аналіз зовнішньої політики США показує, що їх правлячий клас зумів таки „вхопитись за майбутнє”, причому, на наш погляд, не лише руками, а й „зубами” та зробити шалений „кидок вперед”, а саме у напрямку перетворення країни на найпотужнішу імперію та світового жандарма. Про це, зокрема, свідчать їх дії в Югославії, Афганістані, Іраку, Лівії, Єгипті, Сирії та інших країнах, які були окуповані або потрапили під повний контроль США за допомогою інформаційної та/чи воєнної агресії. Показово, що фінансові й природні ресурси зазначених та деяких інших суверенних держав були пограбовані та продовжують грабуватись далі.

По-шосте, нові інформаційно-комунікаційні технології, зокрема Інтернет, стали для США „відмичкою”, а точніше „ломакою” для руйнування системи інформаційної безпеки незалежних держав та експансії в їх інформаційний простір, а „ідея свободи” та „поширення демократії” (звичайно, в їх американській трактовці) – зручним „фіговим листком” для прикриття діяльності щодо встановлення маріонеткових режимів, як це сталось в деяких постсоціалістичних та пострадянських державах.

По-сьоме, посилюється тенденція, яка полягає в намаганнях США створити т.зв. „Єдиний Інтернет” (Single Internet), встановити власні правила і норми його функціонування та використовувати його, перш за все, проти тих країн, які на сьогодні є реальною перешкодою на шляху реалізації американських зазіхань на світове панування, зокрема проти Китаю та Росії. Особливо помітною ця тенденція стала після програмного виступу держсекретаря США Х. Клінтон в січні 2010 р., навколо якого й досі точаться гострі дискусії [11]. Шкода, що ані її пропоненти, ані її опоненти так і не згадали про те, що „Єдиний Інтернет” це і є той самий „Глобальний Кіберпростір”, про який йшлося у вищезрозглянутій *американській „Великій Хартії Епохи Знань”*, з його нічим і ніким, окрім звичайно США, не обмеженими „електронними рубежами”, який нібито дає шанс „оновити американську мрію й ідею” та встановити свої правила та закони у всесвітньому масштабі.

Варто також зазначити, що правлячий клас та апарат велетенської американської пропагандистської машини не зупиняються на досягнутому

і не обмежується поширенням в „Єдиному Інтернеті” – „Глобальному Кіберпросторі” вже заїжджених гасел на кшталт „захист прав людини” та/чи „поширення демократії”. За свідченням „Голосу Америки” (07.12.2011), нещодавно США взяли на озброєння нове гасло, винахідником якого виявився сам хазяїн Білого дому, який „запатентував” його на своє ім’я. Йдеться про спеціальну директиву Б. Обами, якою „боротьба за права сексуальних меншин за кордоном” оголошується „пріоритетом американської зовнішньої політики”. В своєму меморандумі він вимагає від зовнішньополітичного відомства, дипломатичних установ та всіх відповідних служб зробити все для „захисту прав лесбіянок, геїв, бісексуалів та трансгендерів (LGDT)”. І хоча коментарі в таких випадках вважаються зайвими, тим не менш, два з них все ж таки варто зробити. По-перше, це є ще одним підтвердженням того, що правлячий клас США начисто „забув”, а точніше ніколи не цікавився більш реальними, пекучими й невідкладними проблемами народів Азії, Африки та Латинської Америки, зокрема такими, як: голод, нестача питної води, масове поширення смертельно небезпечних хвороб і взагалі жебрацьке існування, животіння, на яке їх прирік західний, у тому числі й американський імперіалізм. По-друге, зрозуміло, що нове „ноу-хау” стане для США ще одним, черговим „фіговим листком” для прикриття своїх імперських амбіцій.

Отже, „Велика Хартія Епохи Знань” стала програмним документом американського інформаційного імперіалізму та своєрідною „дорожньою картою” встановлення світового панування США, що становить не лише віртуальну, а й реальну загрозу для абсолютної більшості людства.

Література:

1. **Джонсон Ч.** Американская империя военных баз во всем мире. / Ч. Джонсон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.left.ru/2004/5/johnson104.html>.
2. **Паренти М.** Власть над миром. Истинные цели американского империализма. [Пер. з англ.]. / М. Паренти. – М. : Поколение, 2006. – 288 с.
3. **Bacevich A.** American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy. / A. Bacevich. – Harvard: Harvard University Press, 2004.
4. **Bangeman M.** Europe and the Global Information Society. / M. Bangeman. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.uazone.org/gis/bangeman.html>
5. **Boot M.** American Imperialism? No Need Run Away From the Label. / M. Boot. // *USA Today*. – 2003. – May 6.
6. **Dyson E.** Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age. / E. Dyson, G. Gilder, G. Keyworth, A. Toffler.

Володимир Горбатенко

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.pff.org/issues-pubs/futureinsights/fi1.2magnacarta.html>

7. **Gore Al.** Remarks on the National Information Infrastructure by Vice President Al Gore at the National Press club, December 21, 1993. / Al. Gore. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ibiblio.org/nii/goreremarks.html>

8. **Gore Al.** Speech delivered at the Information Superhighway Summit at UCLA January 11, 1994. / Al. Gore. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.uibk.ac.at/voeb/texte/vor9401.html>

9. **Kubicek H.** Wieder ein idealistisches Manifest mit dramatischen Fehlereinschaetzungen? Anmerkungen zur Cyberspace Magna Charta. / H. Kubicek. // Fricke W. (Hrsg.) Jahrbuch Arbeit und Technik. – Bonn, 1996. – S. 92.

10. The Progress & Freedom Foundation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.pff.org/about/>

11. The Real Stake in „Free Flow of Information” [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.globaltimes.cn/opinion/editorial/2010-01/500324.html>